

WATER EN SANITATIE: VERANTWOORD VERDIENEN IN ONTWIKKELINGS- LANDEN

Tekst Marloes Hooimeijer

Ontwikkelingslanden hebben tal van problemen op het gebied van water en sanitatie. Kleinschalige Nederlandse initiatieven bieden daarvoor soms een oplossing – en leveren nog een interessant *businessmodel* op ook. Maatschappelijk verantwoord ondernemen. Drie voorbeelden van Nederlandse grensverleggers: in Indonesië, Zuid-Afrika en Ghana.

Flessenwater, waarvan de kwaliteit vaak slecht wordt gecontroleerd, is voor veel Indonesiërs de enige optie

WINST MET WATERFILTERS VOOR ARMSTE INDONESIËRS

“We zijn verwend in Nederland: we spoelen de wc door met schoon drinkwater, terwijl dat hier in Indonesië nauwelijks beschikbaar is”, vertelt Lieselotte Heederik. In 2007 verhuisde zij met haar man naar Indonesië om er te werken voor de Nederlandse ontwikkelingsorganisatie Hivos. Ze ondervonden er direct het praktische ongemak van gebrek aan schoon drinkwater. De opties: het vieze water, uit de put in de tuin, koken voor gebruik of water kopen (in 19-literflessen) waarvan de kwaliteit nooit door de overheid wordt gecontroleerd. Heederik: “Op zakenreis in Brazilië zag mijn man dat mensen zelf filters hadden om het water te zuiveren; we besloten er een paar voor eigen gebruik te importeren.”

En dat was het begin van iets nieuws, want burens, vrienden en kennissen waren dolenthousiast. Er bleek markt voor hun waterfilterinstallatie. Dus startte het echtpaar in 2009 met eigen spaargeld *Nazava Water Filters*. Het bedrijf importeert keramische filterkaarsen van het Nederlandse bedrijf Basic Water Needs in India en assembleert die in een ‘behuizing naar eigen model’.

Nazava groeide uit tot een sociale onderneming met een missie: iedereen in Indonesië schoon, veilig en betaalbaar drinkwater. En dankzij het binnenhalen van eerste investeerders in 2010 (via de BiD Challenge van de Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling – NCDO) werd het een nationaal bedrijf met 52 lokale resellers door het hele land. “Inmiddels zijn er meer dan 27.500 van onze installaties in Indonesië verkocht”, zegt Heederik. “In 2018 moeten dat 2 miljoen gebruikers zijn.”

Ze richten zich op de Indonesiërs die minder dan 7 dollar per dag te besteden hebben. “Dat zijn er 150 miljoen. Er sterven nu nog ieder jaar 150.000 kinderen aan diarree door vervuild drinkwater. De filter haalt 99,99 procent van de bacteriën uit het water en het gezuiverde water is drie keer goedkoper dan water koken en negen keer goedkoper dan waterflessen.”

Hoewel een ideële missie, heeft Nazava een bedrijfsmatige inslag. “Daarin geloof ik meer dan in ontwikkelingswerk. Als onze waterfilters niet verkocht worden, doen wij iets verkeerd. Wij zijn een winstgevend bedrijf. We kunnen er – voor Indonesische begrippen – goed van leven.” Maar de lobby voor nieuwe investeerders gaat onverminderd door. “Vorig jaar wonnen we de Amerikaanse Tech Awards in Silicon Valley: 75.000 dollar. Het helpt ook als je tijdens de handelsmissie van premier Rutte (november 2013) mag aanzitten tijdens het diner met de Indonesische president. We kunnen alle steun gebruiken: 150 miljoen Indonesiërs zonder schoon en betaalbaar drinkwater, dat is de totale bevolking van Rusland.”

Zie ook: www.grensverleggers.nl/author/lieselotte/

KAAPSTAD BETAALT GRAAG VOOR HOLLANDSE WATERPRECISIE

De bestuurders van Kaapstad kunnen er volgens Wytze Schuurmans, directeur van wateradviesbureau Nelen & Schuurmans, niet omheen: de snelle stedelijke ontwikkeling zorgt voor problemen in het watermanagement. “Als het even hard regent, lopen de straten onder en staat het verkeer vast. Kiezers worden ontevreden als ze in hun straat in een nieuwe middenklasse woonwijk tot over de knieën in het water staan.”

Dit nodigt uit tot zakendoen. Nelen & Schuurmans maakt deel uit van de *Dutch Alliance for Sustainable Urban Development in Africa* (Dasuda), een consortium van Nederlandse architecten, verkeer- en wateradviseurs dat een masterplan voor de stedelijke ontwikkeling van Kaapstad mocht ontwikkelen. Het Agentschap NL verleende Dasuda voor het demonstratieproject.

Tijdens werkbezoeken aan Kaapstad bracht Nelen & Schuurmans de effecten van verdere verstedelijking op de watersystemen in de stad voor de bestuurders in beeld. Dit deed Schuurmans met het instrument voor 3Di-waterbeheer, dat zijn bedrijf samen met Deltares en de TU >

‘In 2018 moeten er 2 miljoen gebruikers zijn’

‘Het is een misvatting dat er in ontwikkelingslanden nergens geld voor is’

ONDERSTEUNING

Met het programma Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) werkt kennis- en netwerkorganisatie MVO Nederland samen met mkb-bedrijven en organisaties als NWP (Netherlands Water Partnership) om een bijdrage te leveren aan (onder meer) duurzame, integrale stedelijke ontwikkeling in ontwikkelingslanden. Water- en sanitatievoorzieningen vallen hier vanzelfsprekend onder.

Mkb'ers in de watersector die op dit vlak actief zijn of willen zijn, kunnen deelnemen aan IMVO-projecten. Het platform www.grensverleggers.nl biedt de mogelijkheid hun kennis en ervaring met andere ondernemers te delen en bekendheid te geven aan hun werk. Partners van MVO Nederland kunnen bovendien een voucher van maximaal 10.000 euro aanvragen voor een onderzoeks- of adviesproject gericht op IMVO.

Meer informatie: projectmanager Meine van de Graaf, m.vandegraaf@mvoederland.nl

Kaapstad: als het even hard regent, lopen de straten onder

Delft heeft ontwikkeld. “De zeer gedetailleerde gebiedsmodellen die 3Di oplevert kunnen precies in beeld brengen welk effect de aanleg van bijvoorbeeld een weg of woonwijk kan hebben op de waterstromen in de omgeving”, vertelt hij. “We zaten op een gegeven moment bij de verantwoordelijke minister aan tafel en lieten hem zien hoe het instrument het – fictief – kon laten regenen in zijn achtertuin. Dat maakte veel indruk, vooral omdat hij de overlast herkende.”

De lokale overheid heeft Dasuda inmiddels uitgenodigd het masterplan verder uit te werken en daar budget voor beschikbaar gesteld. Het onderdeel watermanagement ligt bij Nelen & Schuurmans. “We zullen gewoon tegen een commercieel tarief onze aanbidding doen, wij hebben met onze 3Di-modellen een uniek product en zijn geen liefdadigheidsinstelling. Maatschappelijk verantwoord en ondernemerschap hoeven elkaar niet te bijten. Het is een misvatting dat er in ontwikkelingslanden nergens geld voor is. De grond in een stad als Kaapstad is kostbaar; bestuurders hebben er wel geld voor over om die optimaal te kunnen benutten.”

Nog een misvatting, zegt Schuurmans, is dat je bij stedelijke ontwikkeling in ontwikkelingslanden eenvoudige lokale middelen moet inzetten. “Juist omdat het er ontbreekt aan een technische infrastructuur is *state of the art* technologie – zoals gebruik van gedetailleerde satellietinformatie – uitermate geschikt om water- en inrichtingsvraagstukken mee aan te pakken. In het Nederlandse masterplan voor de havenstad Beira in Mozambique bijvoorbeeld, waarbij we ook betrokken zijn, worden alle data voor 3Di-landmeting ingevlogen met Lidar: een techniek moderner en nauwkeuriger dan het traditionele landmeten.”

DUURZAAM TOILETTEREN IN GHANESE SLOPPENWIJK

“Als dit gaat slagen kun je echt het verschil maken”, zegt Aart van den Beukel. Hij is directeur van Safi Sana, dat publieke toiletvoorzieningen opzet in sloppenwijken nabij de Ghaneese hoofdstad Accra. Deze nieuwe toiletten zorgen voor betere hygiëne bij de toilettang en daardoor minder ziekten – bestaande toiletblokken worden slecht onderhouden, niet schoongemaakt en komen uit op een open riool en uiteindelijk op open zee.

Bovendien voorziet Van den Beukel's businessplan in een idee om de menselijke uitwerpselen rendabel te maken. Momenteel wordt een biogascentrale gebouwd die het toiletafval in combinatie met organisch afval via vergisting omzet in elektriciteit om terug te leveren aan het net. Van de resterende droge stof wordt organische mest gemaakt en het natte restant wordt zodanig behandeld dat het geschikt is voor irrigatie in het landbouwgebied. In 2015 moet de centrale in gebruik zijn.

Van den Beukel: “Het ministerie heeft ons al een tarief toegezegd voor de te leveren elektriciteit aan het publieke net. Ook met de boeren hebben we al gesproken over de prijs die zij bereid zijn te betalen voor de mest. Naast het menselijke afval zamelen we organisch afval in

bij markten en horecagelegenheden in de stad, zodat we genoeg aanvoer hebben voor de productie.”

Hoe komt een horecaondernemer – tot 2007 bezat Van den Beukel nog enkele koffie-bagelbars in Amsterdam – in de Ghanese sanitatievoorziening terecht? “Ik wilde iets anders en kreeg interesse in bio-gasprojecten. Via via kwam ik in contact met de stichting *Aqua for all* (een stichting die zich inzet voor verbetering van drinkwater en sanitatie in de Derde Wereld, red.), die het projectidee voor Safi Sana al op papier had staan. Of ik het op wilde zetten...”

Er was een startfonds beschikbaar vanuit Shell, Rabobank, DHV en waterschap Regge en Dinkel. Daarmee kon Van den Beukel op kleine schaal testen of het idee aansloot bij de lokale behoefte en of het ook financieel en technisch uitvoerbaar was. “Toen een wet werd aangenomen die een vergoeding voor teruglevering aan het elektriciteitsnet mogelijk maakte, kwamen technologie en markt bij elkaar en was er voldoende reden om op te schalen naar de bouw van een energiefabriek.”

Dat werd financieel mogelijk met het binnenhalen van een subsidie van 1 miljoen euro van de African Development Bank. Ook enkele private investeerders, Aqua for all en het Ghanese ministerie dragen bij. “Nu is de verdeling nog 90 procent publiek en 10 procent privaat geld, maar dat moet na verloop van tijd omslaan naar een ruime meerderheid privaat.”

Inmiddels heeft Safi Sana gezorgd voor drie publieke toiletblokken (veertig wc's), die worden gemanaged door lokale operators. Van den Beukel onderzoekt momenteel of het met steun van IMVO (zie kader) vergelijkbare projecten kan opzetten in andere delen van Ghana. “Over enkele weken is er een verkenningsmissie naar de Ghanese stad Kumasi. We krijgen ook al verzoeken vanuit Zuid-Afrika, Kenia, Mozambique en Indonesië.” |

Safi Sana heeft inmiddels gezorgd voor drie publieke toiletblokken

‘Als dit gaat slagen kun je echt het verschil maken’

PROGRAMMA'S

Netherlands Water Partnership (NWP) voert samen met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland verschillende programma's uit waarbij de Nederlandse watersector gekoppeld wordt aan kansen in opkomende markten en ontwikkelingslanden. Senior wateradviseurs wijzen Nederlandse ondernemers de weg en weten welke private en publieke financieringsinstrumenten beschikbaar zijn, zoals:

- Dutch Growth Fund (DGGF)
<http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/dutch-good-growth-fund-dggf>
- Ontwikkelingsrelevante Infrastructuurontwikkeling (ORIO)
<http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/ontwikkelingsrelevante-infrastructuur-ontwikkeling-orio>
- Fonds Duurzaam Water (FDW)
<http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/fonds-duurzaam-water-fdw>
- Partners voor Water (PvW)
<http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/partners-voor-water-pvw>

Meer informatie: www.nwp.nl of mail programmamanager Joris van Oppenraaij, j.vanoppenraaij@nwp.nl